

הדים ותגובות

לעתידו של המרעה הזרוע

נתיב היסורים של המרעה ידוע למדי, והרר שם הכללי הוא שכיום יד השוללים היא על העליונה; לכן הופתעתי לטובה מרשימתו של גד עציון בחוברת ח' של השדה", כרך מ"ב. רשימה זו פורסמה במדור לגידולי שדה וחוששני שלא כל הבוקרים שמו לב אליה, וכן הנני בא להמליץ על העיון בה. אין דברי הכותב הנ"ל מוגשים בצורת מחקר, ואין זה גורע מחשיבותם כל עיקר, כי משתקף בהם ניסיון מעשי במשק. מפי השוללים הננו שומעים: יחידת המזון מהמרעה יקרה, ייצורה כרוך בבזבוז מים, היא אינה אפקטיבית מבחינה תזונתית וכו' וכו'. ומה הן מסקנותיו של גד עציון מנסיונו הוא? כל דונם מרעה הניב למעלה מ-2000 יחידות מזון, כמות המים לייצור כל יח"מ — 0.48 מ"ק, העבר — דה בייצור מספוא זה כמעט אפסית, והעיקר — שחרור בעל העדר מעבודות זריעה, קצירה, הובלה וחלוקת מספוא גס משך תקופה של 210 יום. למה איפוא נלין על מספוא זה? מסתבר שהיחס למרעה הזרוע — הרבה פנים לו, ומה שנראה שחור בעיני האחד עשוי להלבין כשלג בעיניו של האחר.

עוללות תיכונות יתר?

נודמן לי באחד הימים לעבור ליד רפת עירונית וראיתי לידה ערימות של מעדני הגן — גזר, סלק, מלפפונים וכדומה, מוכנים לאביסח הפרות. לא צריך לחקור הרבה מהו מקור השפע הזה, ומאליו עלה ההרהור: ליצרן ירקות אלה, שהוא ודאי אחד המתפרנסים מ"משק שדה", אסור להחזיק פרה; את עודפי הגן שלו מובילים למרחקים, משלמים לו ודאי מחירי-מינימום עבורם ומחלקים אותם כמעט חינם לבעלי-עדרים בכל פינות הארץ. לעומת זה — החלב ומוצריו, הדרושים לכלכלת משפחתו של אותו בעל "משק שדה", מוטל עליו לקנות בכסף מלא מהחוץ.

נשאלת השאלה: מי היה נפגע חס וחלילה אילו הורשה לבעלי "משקי שדה", ובמיוחד

לבעלי משפחות מרובות ילדים, להחזיק ב"פרת משפחה"? אין כל ספק ששאריות גידולי התעשייה (בטנים, סלק סוכר) וכן עודפי גן הירק היו מספקים צרכיה של פרה בעלת תנובה של 2000 ליטר ללא כל תוספת של מזון קנוי מהחוץ; ואפילו תיזרע באותו משק חלקה קטנה של גידולי מספוא להשלמת תצרוכתה של פרה זו, גם אז לא יכולע לרנטאביליטתה של יחידה משקית זו. ומהי חשיבותם של 2000 הליטרים של חלב בתפריט המזון של משפחת המתישב — על כך אין כל צורך לאבד אף מלה. וייתכן שאין להתייחס בזלזול גם להכנסה הצפויה מהשגר של פרה זו, בין שיימכר מיד עם היוולדו ובין שיחזק ויגודל על אספקת המשק עד לגיל המתיבאים ביותר לשיווק.

ייאמר במפורש לבעלי "פרת המשפחה" שאין להם כל סיכוי להוציא השוקה עודפי חלב ועל אחת כמה שאין הם רשאים לצפות לסובסידיה כלשהי בייצור החלב, ויידעו מראש שתנובת פרה זו נועדה אך ורק לכלכלת בני-הבית.

מתקבל הרושם ששקידה על תיכונות יתר עלולה לפעמים להתעלם מיסודות פשוטים, שחשיבותם לא מוטלת בספק, כשמדובר בהשגת תרומה הטבעית של משפחת המתישב במשק ובסיפוק הצרכים האלמנטריים ביותר.

יבורך שמואל דיין על מלחמתו לתיקון מעוות זה!

עונות שפע ושפל בייצור החלב

הבעיה ידועה; הכל דשים בה ותווה אין! כפי שנודע לי ממקורות בטוחים זרמו גם השתא בעונת השפע פלגי חלב רזה לתעלות הביוב, ולעומת זה צפוי שוב בשלהי הקיץ ובתחילת החורף מחסור בחלב ובתוצריו, והמחלבות יאלצו להיזקק לאבקת חלב, כדי לצאת מאגדרול-מוסיה זו נשמעת התביעה: הבו לנו בית-חרושת לייבוש חלב! האמנם זהו הפתרון היחיד והראוי-דיקאלי? האם ערכו מחייבי תכנית זו את החש-בון ומצאו בכמה יעלה ייצור של ק"ג אחד אבקה בתנאי הארץ?

הגורמים העיקריים בהתפשטות המחלות; פורסמו אמנם מסקנות של חוקרים אנגליים שאינן מאשרות את הממצאים של החוקרים מארה"ב (תמצית דעת החוקרים האנגלים פורסמה בזמנו גם ב"הש"דה"), אולם לגבי המצב בתנאינו אנו יש כפי הנראה יסוד רב להתרשמות הרופאים שאמנם חלקה של החליבה המיכאנית בהתפשטות צרה זו של מחלות עטין הוא רב למדי. סופר עוד שבולמוס מיכון החליבה בארץ הגיע עד לידי כך שאפילו בעלי עדר של 4–5 פרות חולבות אצים להשתחרר מהחליבה בידיים ומכאן — ריבוי מחלות העטינים גם במשקי ההתישבות החדשה.

רבים הם אבני הנגף במלאכת החליבה במכור זה, ונמנה את העיקריים: (1) פעולה לקויה של מיתקן החליבה, אשר רבים אינם מבחינים בה בעוד מועד; (2) חיפזון בביצוע העבודה וזלזול בכללים יסודיים, כגון — "הכנה" תקינה להורדת החלב (על כך העיר בהרחבה ד"ר קטהיין בחר ברת 51), הורדת הגביעים במועד הנכון וכדומה; (3) אין להתעלם מהעובדה שעטיני פרות רבות אינם מותאמים מכמה וכמה בחינות לחליבה מיכאנית, וביחוד אלה, בהם חלוקת החלב לרבעים השונים אינה שווה (ראה המאמרים של מנס ופרופ' וויט בחוברת 51).

נדמה לי שאין לצפות לישועה ותושיה מהטי" פול הרפואי בלבד (תכשירים אנטיביוטיים וכדור מה), ומן ההכרח להירתם בכל הרצינות למלחמת-מנע. יהיה זה הגיוני שהמדריכים בענף בקר החלב יתמחו באופן יסודי בחליבה מיכאנית וירכשו לעצמם גם ידיעות טכניות מספיקות בהפעלת המיתקן וביקורת פעולתו, כי מה תועיל למשל, ההדרכה בהזנה אם שכרה ייצא בהפסד מחמת החליבה הלקויה? אמנם ממונים כיום מומחים מיוחדים להדרכה בחליבה המיכאנית, אבל ברור לכול שאין בכוחם לפקח בקביעות על פעולת המיתקנים ועל ביצוע תקין של העבודה, כשהשימוש במכונות מתפשט בקצב כה מהיר. יש להטיל על המדריך לענף, המבקר לעתים קרובות יותר במשקים, את החובה לערוך ביקורת קבועה ושיטתית על פעולת המכונה ועל ביצוע העבודה בה, ובמקרים קשים במיוחד, עליהם להוועק את

למעשה הרי קיימת אפשרות של ספיגת עוד-פים אלה כפי שהם אילו הועתק ייצורם מעונת החורף והאביב לעונת סוף הקיץ והסתיו. ולמה נתהווה מצב בלתי מאוזן ובלתי מותאם בין הייצור לצריכה? שתי סיבות לכך: (1) דעת הבוקרים היא שבהכוונת ההמלטות לעונת החורף ניתן להשיג תנובות גבוהות יותר (בכמה גבוהות יותר — אין איש יודע, ומן הראוי היה לחקור סוף סוף בעיה זו באופן יסודי), ו-(2) מכיון שהמחיר עבור החלב הוא אחד בכל עונות השנה, הרי אין כדאי ההסתכן בהפסדי תנובה מחמת העתקת ההמלטות לעונות אחרות.

בעיות מסוג זה עמדו בפני משק חלב גם בארצות אחרות, ושמה כדאי לנו להיזקק לפתרונות שעמדו בניסיון בארצות הנהן בטרם נחליט להשקיע הון רב בבית חרושת לייצור אבקה? האם לא ידוע לכולנו באילו דרכים ניתן לעודד ייצור מיצרך מסויים לעונת המחסור, וע"י כך לאזן במידה מאקסימאלית את הייצור והצריכה? הרי מצאו באנגליה ובארצות אחרות דרך פשוטה למדי להגביר את ייצור החלב לעונת החורף, אם כי הוצאות הייצור הן בדרך כלל קטנות בהרבה באותן הארצות בעונת האביב והקיץ (מרעה טבעי בשפע). אולי יוסבר לכולנו במפורט למה אין כל אפשרות להציע לייצרנים מחיר גבוה יותר עבור החלב לכשיספקוהו לשוק בעונת המחסור? מהי ה"תסבוכת" המיוחדת בתנאי הארץ שאין יכולים לצאת ממנה?

על מה מתאוננים הרופאים?

מפגישות מקריות עם רופאים וטרינאריים באזורי הארץ השונים נודע לי שמחלות עטינים ומחלות היונקים הן המדאיגות אותם בזמן האחרון בצורה חמורה ביותר. רובם טוענים שכנראה מכונת החליבה היא המחבלת בעטינים, ואת הסיבה לריבוי המחלות, ואף תמור-תה, בעדרי היונקים תולים בהזנחות בטיפול הפרה היולדת ובטיפול ברך הנולד.

אין כל ספק שמכונת החליבה עלולה לחבל בעטינים. מהמחקרים והתצפיות שבארה"ב הגיעו למסקנות שה"חליבה על ריק" היא אחת התקלות הקשות ביותר בחליבה המיכאנית, והיא גם אחד

המומחים. נראה לי שאין לשבת עוד בחיבוק ידיים ולהתייחס לצרה זו ברישול. ואולי יוקדש גם קצת מרץ מצד כל הנוגעים בדבר לשכנע בעלי עדרים קטנים, מושביים כמובן, שאפשר גם בימינו לחלוב 5-7 פרות בדיינים מבלי שתיפגע רווחיותו של הענף? מפתיע ומצער באופן מיוחד הוא ריבוי מחלות היונקים. האמנתי שלמדנו די טוב בעבר כיצד להתגבר על תקלה זו, ובטוחני שישנם גם כיום בוקרים לא מעטים שלא שכחו תורות אלה וצרת מחלות העגלות אינה פוקדת אותם. והרי האמצעים והדרכים למניעת מחלות אלה הם כה פשוטים וזולים! יש רופאים המאשימים את ה"אורופאק" בצרה זו, כלומר — בוקרים רבים רואים תכשיר זה כעין פאנאצאה (מרפא לכול) לכל מכה ומשום כך מקילים ומזלזלים בכללים האלמנטריים של הזנת היונקים והטיפול בהם. אולי כדאי להקדיש עוד דקה ועוד דקותיים להגמעת הרך הנולד ולשאר הטיפולים כדי לבצר עם כראוי ללא לסכן את בריאותם, או אף את חייהם, במחיר הישגים ושיאים בחיסכון של ימי עבודה?

לזיכרון בשאלת ההזנה

הגיעה השעה לסיים ויכוח זה, כי יש חשש שיאבד לנו "מותר האדם מן הבהמה" ונתחיל חס וחלילה בהעלאת גירה. חייב אני תשובות לח"ח ברמן, לב ור. וולקני, ויסלחו אם אסתפק בסיכום קצר משום שאיני מוצא שוב תועלת בוויכוח שיפלג אותנו לבית הלל ולבית שמאי המתדיינים בביצה שלא נולדה כלל.

על שום מה הבעתי, והנני ממשיך להביע, התנגדות לשימוש מופרז במזון המרוכז?

1. גודש המזון המרוכז בתפריט המזון פוגע בהרכב החלב ומפחית את תכולת השומן. נדמה לי שהובאו די הוכחות לכך מגניסויים ומהניסיון המעשי בארצות חוץ, ובצורה המשכנעת ביותר למדנו על כך ממה שאירע בעדרינו.

2. פחיתת השומן בחלב פוגעת בתמורה, ואין כל צורך להיות חכם כלכלה כדי להוכיח זאת, כי כולנו שמענו צעקותיהם של בוקרים רבים על הפסדים של אלפי לירות מחמת חסר שומן.

3. טענתי עוד שמכל הבחינות רצוי וכדאי לייצר חלב שומן יותר, ולא להיתפס לנבואות השחורות ש"עבר זמנו" של שומן החלב בתזונת בני-אדם. וכי למה זה ממשיכים כל מטפחי בקר החלב בעולם להשבית את עדריהם גם לגבי תכונה זו? ולמה זה נרצה אנחנו להיות הנחשונים בייצור חלב חסר שומן? הוויכוח על טעמו של הצרכן לגבי חלב שתיה אינו אלא ויכוח סרק. האם בחל כבר מישוהו בחלב מחמת היותו עשיר מדי בשומן? צרכן חלב השתיה מעוניין בראש וראשונה בחלב טעים ועשיר יותר בחומרים מזינים; ואמנם, בארצות המעוניינות בהגברת הצריכה של חלב שתיה, דבר שגם אנו צריכים להיות מעוניינים בו, מגישים לצרכן חלב טבעי, ואין "ממשמשים" בו ואין מתקנים אותו אף כשמתכונת השומן שבו היא למעלה מ-3.5%. הודות לכך עולה, למשל, באנגליה צריכת חלב שתיה מדי שנה בשנה, ובכך גם מובטחת הכנסה טובה יותר לייצרנים. ולמה זה נחרד דווקא אנחנו מחמת צריכת שומן החלב? אבל, כאמור, כל הוויכוח מבחינה זו הוא ברכה לבטלה, כי הנה נודע לי מפי מנהלי מחלבות בארץ, שאך בקושי הם יכולים לספק את דרישות השוק לשמנת; ומניין איפוא יוקח שומן להתקנת שמנת אם נלמד את בוקרינו לייצר חלב חסר שומן? ומה בדבר השומן הרב שבחלב הצאן? הטרם נדע הדבר שחלב הצאן מביא לייצרנינו תמורה של 50 אגורה (לפחות) עבור הליטר, על אף היותו כה עשיר בשומן? האמנם רק שומן חלב הפרות מסכן את הלבבות?

ייתכן שאפשר היה לוותר על השומן שבחלב אילו היקף ייצור החלב לא היה חורג מעבר לכמות הדרושה לסיפוק חלב שתיה בלבד, ואילו צרכני החלב כולם היו מסכימים לשתות חלב חסר-שומן. אולם, כידוע, עומדים אנו בפני עובדה שבעונות מסוימות יש הכרח להפנות למעלה מ-50% של התנובה למוצרים מרוכזים (גבינות קשות, שמנת, חמאה, גבינות רכות וכו') והרי ברור לכולנו שלתוצרים אלה דרוש חומר גלמי עשיר יותר בכלל חומרים מוצקים, ובכלל זה גם השומן. וקיים חשש סביר שמחמת הזלזול

במשק, וההכנסה מהענף שלא תתבסס אך, ורק על חליבת פרות, אלא גם על ייצור מספוא, כי רק בדרך זו נראה בעיני קיומו בריא ומובטח יותר מכל הבחינות שהן. אינני מתאר לעצמי שמטעמי מדיניות חקלאית בריאה יש להמליץ על ניתוק כמעט מוחלט של ענף זה משדות המשק, וכבר העיר הח' אלעזר ישראלי מכפר בלום בצדק שאין לדמות את ענף בקר החלב לענף העופות.

ואם נניח שמדיניות חקלאית חדישה לגבי ענף זה מושתתת על עקרונות אלה: אספקה — מחוץ-לארץ, ובל הרפת הוא אך מיטרד (ראה רשימתו של הח' לב ב"השדה"), ופרות אפשר להביא גם מהולנד וגם מארה"ב, הרי נצדיק כולנו בפה מלא ש"הפרה היא אויב מספר 1" של מדינת ישראל; נביא אבקת חלב רזה מארה"ב והכל יבוא על מקומו בשלום.

י. עצמון

1 ביולי, 1962

בשומן החלב תתבצע גם סלקציה בעדרים לטובת פרות המניבות הרבה חלב, על אף היותו רזה, דבר זה יגרור אחריו גם דלדול המח"ש, כפי שנוכחו בכך באנגליה ובעוד ארצות, אם כי מבחינה תיאורטית אין זה מחוייב המציאות שתנובת חלב דלת-שומן תהיה דלה גם במח"ש. 4. הוכח בחוץ-לארץ, וגם כאן, שהגשת שחת בכמויות נאותות הכרחית לשם שמירה על הרכי בו הנודמאלי של החלב. ההצעה "לתקן" את החלב באמצעות תכשירים (כגון חומצת חומץ וכדומה) היא לעת עתה הצעה תיאורטית, ומי יודע מתי, ואם בכלל, היא תהיה בגדר של ביצוע מעשי.

5. ועכשיו לעיקר — הגישה והתפיסה לגבי מקומו של ענף בקר החלב במסגרת המשק החקלאי: לא ייתכן, לדעתי, להטיף לקיום ענף זה על אספקה שרובה ככולה באה מעבר לים ורוכשים אותה בממון ולא בעבודה.

גישתי אני, על כל פנים, היא, שענף זה צריך להיות מושתת על מירב אספקה המיוצרת

מחירים גבוהים עבור פרים מגזע הארפורד

במשך השנה האחרונה נמכרו באנגליה 196 פרים במחיר ממוצע של 3,300 ל"י עבור הפר. המחיר הגבוה ביותר עבור פר שנמכר לארגנטינה היה — 25,500 ל"י. 4 פרים יקרים נקנו ע"י בוקרים מדרום אמריקה ועוד 5 ע"י מגדלי בקר-הבשר שבקנדה.

חיוכים ברפת

אחד, ילד עירוני (מסתכל באיכר, החולב ברפת הקרה): "שמע נא, מדוע אינך מוסיף לראדיאטור של הפרה תכשיר נגד קפיאה, במקום לרוקן אותו לעיתים כה קרובות?"

צלם, העובד בשירותה של חברה המייצרת סרטים חינוכיים, נתקל באיכר זקן בעיירה; פותח הצלם ואומר לאיכר: "זה עתה צילמתי במצלמת ראיוע מספר סצינות תנועה במשקך".
 "האם הצלחת, לתפוש" מישו מן העובדים בתנועה?" שאל האיכר בסקרנות גלויה.
 "אוהו, ועוד איך!"

האיכר מגיע בראשו, מהורהר, ומעיר: "חי נפשי, המדע הוא דבר נפלא!"

באשר לסמי-שינה: אפילו בימי הסבתא שלנו היה להם אמצעי הרדמה; הם קראו לו עמל!

בעיירה קטנה אחת שימש השאָרִיף (ממונה על שמירת החוק במחוז) גם כרופא בהמות. לילה אחד, בשעה מאוחרת, מקבל הוא קריאת טלפון בהולה; הוא שואל: "האם אני דרוש לך כשאָרִיף או כרופא בהמות?" "שניהם כאחד", באה התשובה המיידית, "איננו יכולים לפתוח את הפה של כלבנו... ובתוכו נמצא פורץ".